

- К. В. Землякова // Филологические науки. Вопросы теории и практики. – 2009. – № 1 (3). – С. 86–88.
5. **Караулов Ю. Н.** Частотный словарь семантических множителей русского языка / Ю. Н. Караулов. – М., 1980. – С. 6
 6. **Кочерган М. П.** Загальне мовознавство : підручник. – 3-є вид. / М. П. Кочерган. – К. : ВЦ «Академия», 2008. – 464 с.
 7. **Методические проблемы когнитивной лингвистики** / под ред. И. А. Стернина. – Воронеж : ВГУ, 2001. – 182 с.
 8. **Никонова Ж. В.** Основные этапы фреймового анализа речевых актов (на материале современного немецкого языка) / Ж. В. Никонова // Филология. Искусствоведение. Вестник Нижегород. ун-та им. Н. И. Лобачевского. – 2008. – № 6. – С. 224–228.
 9. **Пименова М. В.** Введение в концептуальные исследования : учеб. пособие / М. В. Пименова, О. Н. Кондратьева. – Кемерово : Кузбассвузиздат, 2006. – 156 с.
 10. **Рахилина Е. В.** Когнитивный анализ предметных имен: семантика и сочетаемость / Е. В. Рахилина. – М. : Русские словари, 2008. – 416 с.
 11. **Тропина Н. П.** Мультипарадигмальный подход к исследованию семантических процессов в лексике / Н. П. Тропина // Науковий вісник Херсон. держ. ун-ту. Серія «Лінгвістика» : зб. наук. праць. – Вип. X. – 2009. – С. 84–89.
 12. **Тропина Н. П.** Семантическая деривация: мультипарадигмальное исследование : монография / Н. П. Тропина. – Херсон : Изд-во ХГУ, 2003. – 332 с.
 13. **Шмелев Д. Н.** Проблемы семантического анализа лексики / Д. Н. Шмелев. – М. : Наука, 1973. – 280 с.
 14. **Эко У.** Отсутствующая структура. Введение в семиологию / У. Эко. – М. : ТОО ТК : Петрополис, 1998. – 432 с.

Надійшла до редколегії 01.06.11

УДК 811.161.2

М. М. Гаража

Полтавський національний університет імені В. Г. Короленка

СВІТСЬКИЙ ДИСКУРС ЯК ЛІНГВІСТИЧНИЙ ФЕНОМЕН: СУТЬ, СПЕЦИФІКА, ПЕРСПЕКТИВИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Описано місце світського дискурсу серед інших різновидів, зокрема фатичного; проаналізовано основні принципи класифікації дискурсів й увиразнено комунікативні та лінгвопрагматичні характеристики світського дискурсу.

Ключові слова: дискурс, світський дискурс, фатичний дискурс, інформативний дискурс, мовний жанр, світська бесіда.

Описано положение светского дискурса среди других, в том числе фатического; проанализированы основные принципы классификации, выделены коммуникативные и лингвопрагматические особенности светского дискурса.

Ключевые слова: дискурс, светский дискурс, фатический дискурс, информативный дискурс, речевой жанр, светская беседа.

The research is aimed at description of the position of society discourse in its general classification, especially phatic. The author shows basic principles of classification, describes communicative and linguopragmatic features of society discourse.

Keywords: discourse, society discourse, phatic discourse, make-known discourse, speech genre, society conversation.

Метою статті є аналіз основних підходів до проблеми класифікації дискурсів, виокремлення світського дискурсу як базової універсальної категорії, обґрун-

тування доцільності вживання термінологічних «світський дискурс» та з'ясування його специфічних ознак. Актуальність питання зумовлена відсутністю наукового обґрунтування окресленої проблеми в україністиці. Дана картина представлена на тлі стрімкого зростання ролі комунікації у ситуаціях, що прямо чи опосередковано стосуються світських взаємин.

Матеріал нашого дослідження дає змогу висунути гіпотезу щодо доцільності виокремлення світського дискурсу і передбачає вирішення таких завдань:

– з'ясування суті понять «світськість» та «світський дискурс» (далі – СД) у руслі дискурсивної теорії;

– окреслення місця СД у загальній типології дискурсу;

– виокремлення СД у дихотомії *інформативний* – *фатичний* дискурси;

– визначення суті та основних характеристик СД як лінгвістичного феномена.

Поняття *дискурсу* і *дискурсивного аналізу* – одне із центральних у сучасній прагмалінгвістиці та лінгвістиці тексту. У межах лінгвістичної парадигми останніх років увага зосереджена на теоретичних і прикладних проблемах дискурсу, починаючи від полеміки про визначення дискурсу та його компонентів, проблеми співвідношення вербального та позалінгвального в дискурсі, проблеми впливу дискурсу на свідомість, закінчуючи аналізом окремих його різновидів.

Результатом детальної та систематичної розробки дискурсивної теорії від Е. Бенвеніста, З. Харріса та М. Фуко до наукових розвідок сучасних вітчизняних та зарубіжних лінгвістів (див. праці Н. Д. Арутюнової, З. Я. Тураєвої, О. Г. Ревзиної, Ю. С. Степанова, О. А. Селиванової, В. З. Дем'янкова, Л. Й. Бессонової, В. І. Карасика, Ф. С. Бацевича, К. С. Серажим) стало окреслення кількох напрямків щодо трактування даної номінації. Так, в окремих наукових дослідженнях дискурс постає «продуктом мовленнєвої діяльності, реалізованим у вербальній чи невербальній формі» [13, с. 118], «висловлюванням, що зумовлює наявність комунікантів: адресата, адресанта, а також наміри адресанта певним чином впливати на свого співрозмовника» [7, с. 276], «комплексною комунікативною дією» [34, с. 69], «соціолінгвістичною структурою, яка твориться адресатом у конкретних комунікативних, соціальних та прагматичних ситуаціях» [2, с. 136], «вербальним продуктом комунікативної діяльності» [42, с. 59], «комунікативним текстом, що складається з комунікативних одиниць мови» [10, с. 34], «послідовністю взаємозв'язаних висловлювань, об'єднаних спільністю цільового завдання» [26, с. 5], «когнітивним процесом, пов'язаним із творенням мовленнєвої поведінки» [24, с. 197], тощо.

На наш погляд, має рацію дослідник Т. ван Дейк, котрий пропонує уживати номінацію «дискурс» широко (як комплексну комунікативну дію), ототожнювати дане поняття з текстом, конкретним мовленнєвим актом, типом мовлення або його жанром, а також інтерпретувати як соціальну формацію [13, с. 118]. Вибір одного із варіантів зумовлює специфіку дослідження дискурсу та його аналіз.

У нашій роботі ми схильні інтерпретувати дискурс як «комунікативну подію між мовцем та реципієнтом (слухачем, спостерігачем) у процесі комунікативної діяльності у конкретному часовому та просторовому контексті» [Там само].

Визначення світського дискурсу передбачає розгляд поняття *світськості*. Однією із специфічних рис історії і розвитку суспільства є унормоване та систематизоване функціонування різного роду інститутів, у тому числі й інституту світськості. Останній характеризується канонізованим набором світських манер, поштивістю, репрезентованих у гіперболізованій формі. Можна припустити, що феномен світськості акумулює у собі різні аспекти суспільного життя та дискурси – гру, політику, естетику, мораль тощо, і є сукупним поняттям.

Семантичне наповнення лексеми *світськість* передбачає як зовнішній, морально-поведінковий компонент (ввічливість, доброзичливість, повага до оточу-

ючих), так і внутрішній, власне естетичний (вишуканість манер, благородність, специфіку мовлення).

В україністиці номінація *світськість* уживається досить рідко, так окрему увагу щодо семантичного наповнення лексеми *світськість* маємо в академічному словнику за редакцією І. К. Білодіда: «Світськість – властивість за значенням світський» [5, с. 87] та у Великому тлумачному словнику сучасної української мови за редакцією В. Т. Бусел: «Світськість – це властивість за значенням світський» [6, с. 567]. Паралельно активно побутують лексеми *світ* та *світський* у значенні «Обмеженого кола людей, що складає вищий прошарок привілейованих класів буржуазно-дворянського суспільства» [14, с. 87], «Обмеженого кола людей, що складає вищий прошарок привілейованих класів», «того, що відповідає вимогам світу» [3, с. 567], «Чогось нецерковного, недуховного» [17, с. 494] відповідно. Лексема «світський» закономірно уживається на позначення того, що безпосередньо стосується світської частини суспільства, а також у значенні суспільного, нецерковного. У словнику В. Даля читаємо: «Світський – це той, що певною мірою перетинається із земним, метушливим, громадським, суспільним тощо» [14, с. 378]. В іншому ключі подається термін у словнику С. І. Ожегова: «Світський – такий, що відповідає поняттям і вимогам світського товариства, або той, що належить до нього (у значенні привілейованого класу людей)» [9, с. 469]. Схоже розуміння номінації маємо і у ряді інших видань: «Світський – відкритий до спілкування, налаштований на встановлення контактів, призначений до правил поведінки у світському середовищі» [26, с. 370], «Світський – такий, що відповідає вимогам світського товариства» [41, с. 785]. При цьому номінація «світське товариство» уживається на позначення «обмеженого кола людей, що складає вищий його прошарок, привілейований пласт» [Там само]. Дослідник І. І. Кондрашин ототожнює світськість зі свободою совісті, моралі, рівністю прав щодо релігійних переконань [23, с. 47]. Дотичними поняттями вважає «світські манери», «виховання світськості», «світську свідомість», «світську поведінку» тощо. Зауважені номінації можна інтерпретувати складовими компонентами феномена «світськість» як сукупного явища. Таке припущення дає право на їх спів-ставлення як часткового та загального, а також змогу узагальнити вищенаведені аспекти у такому визначенні: світськість – це комплексне поняття, що включає набір узвичаєних у певному, обмеженому кількісно світському середовищі норм та правил поведінки.

Світський дискурс закономірно постає цілеспрямованою комунікативною дією, зумовленою специфікою вербальної взаємодії комунікантів, детермінується ситуацією спілкування, ілюктивною інтенцією підтримання психологічного комфорту учасників інтеракції, що супроводжується дотриманням ряду комунікативних стратегій і тактик.

Дискурс багатоаспектний та варіативний не лише через значеннєве розмаїття, але й різноманітність поділу. «Розмаїття комунікативних ситуацій, в яких відбувається дискурсивна діяльність, породжує, відповідно, і видове розмаїття дискурсів. Нині існує багато неоднорідних класифікацій дискурсів, що були запропоновані свого часу вченими – представниками різних галузей гуманітарних знань [35, с. 52]. Проблему окреслення різних типів дискурсу відображено у наукових доробках як російських лінгвістів (І. П. Сусова, М. М. Полюжина, Ю. М. Караулова, П. В. Зернецького, Т. В. Анісімової, В. І. Карасика), так і українців (А. П. Загнітко, К. С. Серажим, Ф. С. Бацевича тощо). Їх спроби класифікувати дискурс диференціюються відповідно до критеріїв, покладених в основу тої чи тої класифікації. Так, дослідник І. П. Сусов за основу типології дискурсу пропонує когнітивно-інтерпретуючий рівень [39, с. 8], Ю. М. Караулов – тезаурусний [21,

с. 175]. У роботах П. В. Зернецького виокремлення різновидів дискурсу детермінується об'ємом інформації, «знання», а також ступенем складності мовно-діяльного простору [18, с. 34]. На думку В. І. Карасика, типологію варто вибудувати, ураховуючи передовсім компоненти комунікації: фрейми, сценарії спілкування, соціальні ролі комунікантів, види і сфери комунікації, характер стосунків між учасниками інтеракції [21, с. 76].

Як наслідок маємо типологічне розмаїття дискурсів за відсутності єдиної системи. Своєрідну спробу часткової систематизації варіацій наявних класифікацій запропонувала дослідниця Т. В. Анісімова. Вона вбачає за необхідне створити єдину модель дискурсу, яка «буде містити стільки ознак, скільки потрібно для всебічної його характеристики». Дані ознаки бажано об'єднати у три рівні: системний, стратегічний і тактичний [1, с. 46]. На системному рівні окреслюються загальні, спільні для усіх типів дискурсу даної групи ознаки. Паралельно аналізується зв'язок дискурсів та їх можливі перетини. Стратегічний рівень передбачає деталізацію: встановлюється специфіка дискурсу, створюється його модель, окреслюються специфічні ознаки. При цьому можливе виділення та подальше дослідження дискурсу на структурному рівні. Тактичний рівень передбачає аналіз композиції, втілення на мовному, стилістичному рівнях тощо.

Відсутність чіткої класифікації є своєрідною лакуною, що потребує заповнення. Окреслення місця СД у загальній типології дискурсу потребує системного підходу. Часткова асистемність зумовлена складністю та багатоаспектністю досліджуваного питання. Оперування номінаціями *політичний дискурс, рекламний, педагогічний, автобіографічний, мемуарний, літературний* тощо – найкраще тому підтвердження. Послугуючись моделлю дискурсу, запропонованою Т. В. Анісімовою, а також накладаючи на неї типології, в основі яких – інтенціональний критерій, ми спробували представити місце СД у загальній парадигмі дискурсів. Результати представлено у таблиці.

Рівень характеристики	Типи комунікації	Типи дискурсу	Мовні жанри
Системний	Інформативна (евристична, пізнавальна)	Науковий, педагогічний, телевізійний, дискурс засобів масової інформації, освітній, ритуально-публічний бізнес-дискурс тощо.	Телевізійне інтерв'ю, наукова доповідь, звіт, об'ява, переговори, автобіографія, інформаційне повідомлення тощо.
	Регулятивна	Рекламний, політичний, дидактичний, дискурс влади, теологічний, бізнес-дискурс, адміністративний тощо.	Реклама, проповідь, молитва, прохання, погроза, заохочення, проект закону, заява, постанова, інвектива тощо.
	Експресивна	Драматичний, музичний, кіно-дискурс, архітектурний.	Художній твір, кінофільм тощо.
	Фатична	Світський, етикетний тощо.	Салонний діалог, small-talk, світська бесіда, емоційний діалог, вільне спілкування, вітання, комплімент тощо.

СД постає невід'ємним складником дискурсивної парадигми й актуалізується в таких жанрах, як салонний діалог, small-talk, світська бесіда тощо.

Серед наявних критеріїв, обраних для типології дискурсу, передовсім виділяємо той, в основі якого лежить дихотомія фатика – інформатика, що дає можливість дослідження фатичного та інформативного дискурсів. Опозиція побудована на їх інтенціональному наповненні. Вихідним є поняття «фатика». Під останньою Р. Якобсон розуміє «повідомлення, призначене для встановлення, продовження або припинення спілкування, тобто для перевірки каналу зв'язку, а також для того, щоб привернути увагу співбесідника та утримати її у випадку необхідності» [45, с. 355]. Схожі, часом дещо модифіковані тлумачення фатичності представлені у наукових розвідках Г. Г. Почепцова [32, с. 181], В. І. Карасика [21, с. 67], К. Ф. Сєдова [34, с. 131], В. Дементьєва [15, с. 114], Т. Г. Винокур [11, с. 83] та ін.

Повсякчасні зміщення у руслі сучасних лінгвістичних досліджень супроводжуються розширенням розуміння фатичної установки (від запропонованої Б. Малиновським, котрий послуговувався лексемою *фатика* на позначення різновиду мови, що відбиває закладене в самій природі людини прагнення до створення «ліній спільності» між людьми й часто виглядає як простий обмін словами [46, с. 134]) до представлення фатичної комунікації як частково- або малоінформативної. Уже не на кореляції, а на зіставленні базується класифікація Н. Д. Арутюнової: *make-know discourse* (інформативний) функціонує паралельно з *phatic discourse* (фатичним). Останній включає етикетні МЖ (емоційний, артистичний діалог, а також такий, що передбачає вільне спілкування та обмін думками) [2, с. 67]. Фатичний дискурс (*phatic discourse*), за припущенням Н. Д. Арутюнової, входить до типології жанрів спілкування як сукупність «дозвільно-пустих» жанрів, націлених на встановлення чи регулювання міжособистісних відносин (*interpersonal relations discourse*) [Там само]. Ми схильні заперечувати побутування думки, що цінність дискурсу детермінується «рівнем інформаційної насиченості представлених у ньому повідомлень» [11, с. 78]. Будь-який інформативний дискурс містить у своєму складі фатичні компоненти, оскільки його інтенція не зводиться до передачі інформації. Натомість кожне висловлювання – інформативне. Фатичним чи інформативним є не окремі одиниці комунікації, а загальний характер дискурсу. Має місце своєрідна модифікація структурних компонентів інформаційного дискурсу: їх ілюктивна мета заміщується загальною інтенцією фатичності – встановлення та підтримання контакту.

На наш погляд, МЖ доцільно інтерпретувати як центральні дискурсивні категорії, що виступають способом реалізації дискурсу. Для виокремлення фатичних мовних жанрів (далі – ФМЖ), що складуть основу СД, скористаємося критеріями В. В. Дементьєва: погіршення / покращення / збереження міжособистісних відносин, а також ступінь відносності комунікативних засобів [15, с. 41]. Перший параметр типології – зміна/збереження міжособистісних стосунків учасників інтеракції графічно представлений у вигляді горизонтальної шкали А. Р. Балаяна (від унісону до дисонансу). Другий – вертикальної. Усі відомі нам ФМЖ розташовуються на графіку у вигляді двох прямих перетинних ліній (див. рис. на с. 35).

Відповідно до запропонованої моделі типологізації фатичності виділяють п'ять основних чітко протиставлених типів ФМЖ:

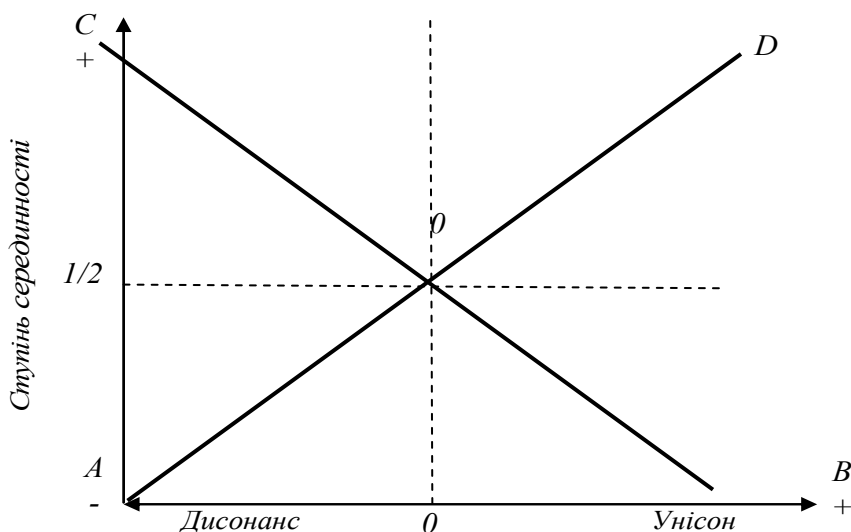
1) жанри, що «не мають безпосередньої мети», або small-talk: міжособистісні стосунки не поліпшуються і не погіршуються, а зберігаються, ступінь середності – приблизно 1/2 (точка О);

2) ФМЖ, що погіршують міжособистісні стосунки у прямій формі: прямі обвинувачення, образи, з'ясування стосунків, сварки (відрізок ОА);

3) ФМЖ, що поліпшують міжособистісні відносини у прямій формі: доброзичливі *розмови, визнання, компліменти, сповіді / проповіді* тощо (відрізок OB);

4) ФМЖ, що погіршують стосунки у непрямій формі (*іронія, глузування, розіграш, шпилька*);

5) ФМЖ, що поліпшують стосунки у непрямій формі: *жарт, флірт* (відрізок OD).

Дотично до нашого дослідження дана класифікація потребує уточнення та доопрацювання. Так, ядро поля фатички знаходиться у точці O. «Жанри точки O» (бесіда, світська бесіда, small-talk, емоційний, аристократичний діалог, розмова) стали предметом наукових розвідок Н. Д. Арутюнової, І. Б. Левонтіної, С. Н. Плотнікової, В. В. Дементьєва, І. А. Стерніна, Т. А. Мильохіної тощо. На наш погляд, ФМЖ світського дискурсу локалізуються не лише у точці O, а й виходять за її межі, оскільки можуть частково погіршувати або покращувати міжособистісні стосунки тільки у непрямій формі. Як наслідок маємо зміщення просторової локалізації від точки до їх множини.

При спробі теоретичного осмислення феномена СД, окреслення його місця у загальній типології дискурсу не можна оминати характерні риси, властиві заявленому типові дискурсу. Ураховуючи те, що під СД розуміємо комунікативну подію у сукупності з прагматичними, соціологічними, психологічними та іншими факторами, характер СД детермінується чітко виокремленими контекстуальними параметрами, а саме: прагматичною метою, учасниками інтеракції, повідомленням, каналом комунікації, умовами актуалізації інформації тощо.

Аналіз фактичного матеріалу дає можливість стверджувати, що основна мета СД полягає, передовсім, у встановленні та підтриманні комунікативного контакту. Мета СД акумулює кілька складників (малоінформативний обмін думками, спільне проведення часу тощо), фатичний характер яких є визначальним.

Комунікативний контакт має місце «тут і зараз»: автор висловлювання безпосередньо апелює до конкретного адресата (реальної особистості) чи аудиторії як множини учасників комунікації, наперед розраховуючи на зворотний зв'язок. Повідомлення передається через акустичний канал і розраховане на аудіювання – одночасне слухання та розуміння інформації з подальшою її інтерпретацією. Безпосередній вербальний контакт унеможливорює наявність псевдоадресата.

Комунікативний смисл (код) СД, на наш погляд, може набувати такого вигляду: *Я хочу / прагну / змушений підтримувати розмову через обмін малоінформативними репліками; я хочу / прагну / змушений дотримуватися норм етикету; я хочу / прагну отримати задоволення від комунікації.* СД – полікодовий, оскільки процес кодування інформації відбувається не лише вербальними, а й невербальними (музика, шумові ефекти), а також паравербальними засобами.

Аналіз світського спілкування крізь призму поняття «дискурс» дає змогу виявити його смислові пласти та характерні риси, дослідити їх у динаміці: світська комунікація постає складним комунікативним явищем, процесом мовленнєвої діяльності, що детермінується конкретною світською традицією та реалізується у всій багатоманітності когнітивно-комунікативних функцій, з явним домінуванням фатичної.

Результатом виконаного дослідження є обґрунтування доцільності оперування термінолексемою «світський дискурс» на позначення одного із різновидів комунікативного дискурсу. Запропоноване дослідження є першою спробою виокремити в системі комунікативних дискурсів СД, частково дослідити його специфіку та характерні ознаки. Багатий фактичний матеріал дає змогу скеровувати подальші наукові пошуки на дослідження окреслених нами конкретних лінгвальних та екстралінгвальних складових СД: соціального (статус та рольові установки учасників інтеракції), культурного (етнічно-культурна приналежність комунікантів), психологічного (психологічні риси та прийоми комунікантів), прагматичного (комунікативна ситуація, комунікативна стратегія, тактика, ілюктивна мета) тощо.

Бібліографічні посилання

1. **Анисимова Т. В.** Типология жанров деловой речи (риторический аспект) : автореф. дис. ... д-ра филол. наук: 10.02.19 / Т. В. Анисимова. – Краснодар, 2000. – 46 с.
2. **Арутюнова Н. Д.** Дискурс / Н. Д. Арутюнова // Большой энциклопедический словарь. Языкознание. – М., 1998. – С. 136–137.
3. **Бацевич Ф. С.** Лінгвістична генологія: проблеми і перспективи / Ф. С. Бацевич. – К. : Паїс, 2005. – 262 с.
4. **Бахтин М. М.** Проблемы речевых жанров. Из архивных записей к работе «Проблема речевых жанров». Проблема текста / М. М. Бахтин // Собр. соч. в 5 т. – Том 5. Работы 1940-х – начала 1960-х годов. – М., 1996. – 261 с.
5. **Білодід І. К.** Словник української мови: в 11-ти т. / І. К. Білодід. – К. : Наук. думка, 1970–1980. – 850 с.
6. **Бусел В. Т.** Великий тлумачний словник сучасної української мови / В. Т. Бусел. – К. : Перун, 2007. – 1736 с.
7. **Бенвенист Э.** Общая лингвистика / Э. Бенвенист. – М. : Прогресс, 1974. – 447 с.
8. **Бессонова Л. Е.** Коммуникативные аспекты политического дискурса / Л. Е. Бессонова // Уч. зап. ТНУ им. В. И. Вернадского. – Симферополь, 2004. – С. 22–27.
9. **Бессонова О. Л.** Оцінний тезаурус англійської мови: когнітивний і гендерний аспекти : дис. ... д-ра філол. наук: 10.02.04 / О. Л. Бессонова. – Донецьк, 2003. – 463 с.
10. **Борботько В. Г.** Элементы теории дискурса : учеб. пособие / В. Г. Борботько. – Грозный : Изд-во Чечено-Ингуш. гос. ун-та, 1981. – 113 с.
11. **Винокур Т. Г.** Русский язык в его функционировании. Коммуникативно-прагматический аспект / Т. Г. Винокур, М. Я. Гловинская, Е. И. Голанова. – М. : Наука, 1993.
12. **Горіна Ж.** Перспективи вивчення дискурсології у вищій школі / Ж. Горіна // Вісник Львів. ун-ту. – 2004. – Вип. 34. – С. 455–460.
13. **Дейк Т. А.** Язык. Познание. Коммуникация / Т. ван Дейк. – М. : Прогресс, 1989. – 312 с.
14. **Даль В.** Толковый словарь живого великорусского языка / В. Даль. – М. : Цитадель, 1998. – 956 с.
15. **Дементьев В. В.** Фатические речевые жанры // Вопросы языкознания. – 1999. – № 1. – С. 37–45.

16. Демьянков В. З. Англо-русские термины по прикладной лингвистике и автоматической переработке текста / В. З. Демьянков // Методы анализа текста : тетради новых терминов, 39. – М. : ВЦП, 1982. – Вып. 2. – 90 с.
17. Загнітко А. П. Лінгвістика тексту : Теорія і практикум : навч.-метод. посібник / А. П. Загнітко. – Донецьк : ДонНУ, 2006. – 289 с.
18. Зернецкий П. В. Четырехмерное пространство речевой деятельности / П. В. Зернецкий // Язык, дискурс, личность : сб. науч. ст. – Тверь, 1990. – С. 60–68.
19. Карасик В. И. О типах дискурса / В. И. Карасик // Языковая личность: институциональный и персональный дискурс : сб. науч. тр. – Волгоград, 2000. – С. 5–20.
20. Карасик В. И. Языковой круг : личность, концепты, дискурс / В. И. Карасик. – М. : Гнозис, 2004. – 390 с.
21. Караулов Ю. Н. Русский язык и языковая личность / Ю. Н. Караулов. – М. : Наука, 1987. – 262 с.
22. Колісниченко Т. В. Дискурс реклами / Т. В. Колісниченко // Ex professo. – Дн. : Арт-Прес, 1999. – С. 213.
23. Кондрашин И. И. О взаимосвязи развитости сознания человека с его социальной ответственностью и культурой поведения / И. И. Кондрашин. – М. : МЗ Пресс, 2001. – 528 с.
24. Кубрякова Е. С. Эволюция лингвистических идей во второй половине XX века: (Опыт парадигмального анализа) / Е. С. Кубрякова // Язык и наука конца XX века / под ред. Ю. С. Степанова. – М. : РАН, 1995. – С. 144–238.
25. Кубрякова Е. С. О тексте и критериях его определения / Е. С. Кубрякова. – Режим доступа : http://www.portalus.ru/modules/linguistics/print.php?subaction=showfull&id=1106122739&archive=&start_from=&ucat=1&
26. Лопатин В. В. Толковый словарь современного русского языка / В. В. Лопатин, Л. Лопатина. – М. : Эксмо. – 2008. – 928 с.
27. Миронова Н. Н. Дискурс-анализ оценочной семантики / Н. Н. Миронова. – М. : Тезаурус, 1997. – 158 с.
28. Мороховский А. И. К проблеме текста и его категорий / А. И. Мороховский // Текст и его категориальные признаки : сб. науч. трудов КПИИЯ. – К., 1989. – С. 3–8.
29. Ожегов С. И. Словарь русского языка / С. И. Ожегов. – М. : Сов. энцикл., 1964. – 900 с.
30. Полужин М. Когнітивний підхід до вивчення дискурсу / М. Полужин // Іноземна філологія : зб. наук. праць. – Ужгород, 2008. – С. 90–98.
31. Попова Е. С. Рекламный текст и проблемы манипуляции : автореф. дис. ... канд. филол. наук : 10.02.01 / Е. С. Попова. – Екатеринбург : Изд-во Урал. ун-та, 2005. – 27 с.
32. Почепцов Г. Г. Теорія комунікації / Г. Г. Почепцов. – 2-ге вид., доп. – К. : Видавничий центр «Київський університет», 1999. – 308 с.
33. Рузавин Г. И. Методологические проблемы аргументации / Г. И. Рузавин. – М. : Изд-во ин-та философии РАН, 1997. – 202 с.
34. Седов К. Ф. О жанровой природе дискурсивного мышления языковой личности / К. Седов // Жанры речи : сб. науч. ст. – Саратов : Изд-во Гос. учебно-научного центра «Колледж», 1999. – С. 67–71.
35. Серажим К. С. Дискурс як соціолінгвальне явище: методологія, архітектоніка, варіативність / К. С. Серажим. – К. : Нац. ун-т ім. Т. Шевченка, 2002. – 392 с.
36. Серажим К. С. Еволюція поглядів на дискурс / К. С. Серажим // Актуальні проблеми журналістики : зб. наук. праць. – Ужгород, 2001. – С. 56–64.
37. Станкевич О. Про поняття «дискурс», «класифікація дискурсу», «структура дискурсу». Новинний дискурс / О. Станкевич // Вісник Дніпропетров. нац. ун-ту. Серія «Мовознавство». – 2003. – Вип. 8. – С. 139–144.
38. Степанов Ю. С. Альтернативный мир. Дискурс. Факт и принцип причинности / Ю. С. Степанов // Язык и наука конца XX века : сб. ст. – М., 1995. – С. 33–73.
39. Сусов И. П. Деятельность, сознание, дискурс и языковая система / И. П. Сусов // Языковое общение: Процессы и единицы : межвуз. сб. науч. трудов. – Калинин : Калинин. гос. ун-т, 1988. – С. 7–13.
40. Тураева З. Я. Лингвистика текста / З. Я. Тураева. – М. : Просвещение, 1986. – 127 с.

41. Ушаков Д. Н. Толковый словарь русского языка / Д. Н. Ушаков. – М. : Гос. изд-во иностр. и нац. словарей, 2000. – 760 с.
42. Формановская Н. И. Размышления о единицах общения / Н. И. Формановская // Русский язык за рубежом. – 2000. – № 1. – С. 56–63.
43. Фуко М. Порядок дискурса / М. Фуко // Воля к истине: по ту сторону власти, знания и сексуальности / пер. с фр. – М. : Касталь, 1996.
44. Чернейко Л. О. Термин «дискурс»: поиски означаемого / Л. Чернейко // Вестник Моск. ун-та. – 2006. – № 2. – С. 34–41.
45. Якобсон Р. Лингвистика и поэтика : пер. с англ. / Р. Якобсон // Структурализм: за и против. – М. : Прогресс. – 1975. – С. 193–231.
46. Яковлєва А. М. Сучасний тлумачний словник української мови / А. М. Яковлєва, Т. М. Афонська. – Харків : Торсінг плюс, 2006. – 672 с.
47. Malinowski B. Phatic communication // Communication in face-to-face interaction. – Harmondsworth, 1972.
48. Harris Z. Discourse Analysis // Language. – 1952. – Vol. 28. – P. 1–30.

Надійшла до редколегії 30.05.11

УДК 811.111'01'373

И. Д. Гречухина

Академия таможенной службы Украины (г. Днепрпетровск)

УСИЛИТЕЛЬНО-ЭКСПРЕССИВНАЯ ЛЕКСИКА В ДРЕВНЕАНГЛИЙСКОЙ ПОЭЗИИ

Проаналізовано підсилювально-експресивні поетизми в складі давньоанглійської поетичної лексики. Розглянуто лексику 56 давньоанглійських поем загальним обсягом понад 20.000 рядків (всього збереглося 30.000). Виділено основні групи підсилювально-експресивної лексики та показано її особливості.

Ключові слова: давньоанглійська поетична лексика, експресивна лексика, підсилювально-експресивні слова.

Проанализированы усилительно-экспрессивные поетизмы в составе древнеанглийской поэтической лексики. Анализу подвергнута лексика 56 древнеанглийских поэм общим объемом свыше 20.000 строк из сохранившихся 30.000. Выделены основные группы усилительно-экспрессивной лексики и показаны их особенности.

Ключевые слова: древнеанглийская поэтическая лексика, экспрессивная лексика, усилительно-экспрессивные слова.

The article studies expressive-intensive poetisms within Old English poetic diction. The vocabulary of 56 poems with the total length of 20, 000 lines out of the survived 30,000 undergoes analysis. The main groups of expressive-intensive words are marked and their peculiarities are shown.

Keywords: Old English poetic diction, expressive vocabulary, expressive-intensive words.

Проблеми поетического языка неизменно привлекают внимание исследователей. Изучаются лингвистические особенности отдельных произведений, жанров, школ, направлений, стилей поэзии разных эпох, характерные черты языка отдельных поэтов. Одной из активно разрабатываемых областей исследования является лингвистически ориентированная поэтика древних германских языков, в том числе древнеанглийского. Общеизвестно, что наиболее яркой и выразительной чертой языка древнеанглийской (англосаксонской) поэзии была лексика, в которой выделялся отдельный многочисленный класс слов, не употреблявшихся за её